

БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКИЙ СОЮЗ ЯК ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ЧИННИК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Максим КОПИЛОВ

учень 9 класу Бучанської Української гімназії Київської області

Наукові керівники –

Олена Іванівна ПОЛЩУК

вчителька географії Бучанської Української гімназії

Ірина Йосипівна КРАСНОДЕМСЬКА

кандидат історичних наук,

старший науковий співробітник відділу історичних студій НДІУ

Із здобуттям у 1991 р. незалежності перед Україною однією з ключових поставала проблема обрання своїх геополітичних орієнтацій, формування власних геостратегії і національного геополітичного простору. Від того, які вона вибере пріоритети, які будуть її стосунки з іншими державами, особливо з сусідніми країнами, залежить і геополітичне майбутнє України.

Актуальність НДР полягає в тому, що в останні десятиріччя внаслідок вигідного геополітичного становища, ресурсного потенціалу та транспортних коридорів Балто-Чорноморський регіон став одним із найбільш багатих і розвинутих регіонів світу.

З початком російської агресії на сході нашої країни у 2014 р. створилася ситуація, коли держави Центрально-Східної Європи мають об'єднатися і активізувати свою діяльність зі створення міцного БЧС. Це, в свою чергу, створить потужний безпековий пояс між Європою та Росією і захистить країни, які мають спільні з агресором кордони, а також сформує потужний економічний блок.

Участь України в БЧС, відкриваючи широкі перспективи політичної і економічної співпраці, зокрема, дає можливість їй відігравати важливу роль зв'язуючого ланцюга між балтійськими

країнами і державами Чорноморського басейну. Вигідне географічне розташування України визначає її місце в центрі не тільки геоекономічних, а й геополітичних зв'язків між двома регіонами континенту [3, с. 207].

Метою роботи є дослідження геополітичної стратегії України у Балто-Чорноморському регіоні, визначення місця і ролі держави для здобуття соціально-економічних та безпекових переваг.

Відповідно до поставленої мети сформульовані **завдання дослідження**:

- вивчити стан дослідження проблеми;
- з'ясувати зміст понять «геополітичні інтереси» та «геополітичний регіон»;
- висвітлити історію ідеї БЧС;
- проаналізувати безпековий, економічний, соціально-культурний, юридичний аспекти БЧС;
- визначити геополітичні пріоритети України у Балто-Чорноморському регіоні.

Об'єктом дослідження є система геополітичних інтересів України у Балто-Чорноморському регіоні.

Предмет – ідея створення Балто-Чорноморського союзу, її значення для формування зовнішньої і внутрішньої політики України.

Концептуально ідею створення Балто-Чорноморського союзу українські

історики почали розробляти в 20-х роках ХХ ст. Її висвітлювали в своїх працях М. Грушевський, С. Рудницький, Ю. Липа. Припускаючи, що в майбутньому незалежна Україна буде однією з найпотужніших держав у Чорноморському регіоні, ці діячі підкреслювали, що Україна не має прагнути до панування над цими країнами – ані політичного, ані економічного.

Зокрема, М. Грушевський у своїх роботах «Орієнтація чорноморська» (з трактату «На порозі Нової України»), «Наша західна орієнтація», «Нові перспективи» виклав основні положення концепції чорноморської федерації як передумови світової федерації. Особлива роль у ній відводилася Литві та Білорусії як історично близьким державам. Учений зазначав, що «історичні умови життя орієнтували Україну на Захід, а географічні орієнтували й орієнтують на Південь, на Чорне море». Згодом концепція міжрегіонального партнерства «від моря до моря» розглядалась урядом Української Народної Республіки в екзилі [4, с. 81].

Свою геополітичну концепцію в «Чорноморській доктрині», «Призначенні України» сформулював і Ю. Липа. На погляди вченого вагомий вплив мала творчість відомих політичних географів Ф. Ратцеля (1844–1904) та С. Рудницького (1877–1937) [1]. На його думку, чорноморський вектор української зовнішньої політики має проявитися у консолідуючій функції українського народу. Ю. Липа, як і Л. Биковський, зауважував про цілісність Чорноморського геополітичного простору, що «має власний геополітичний зміст, власну етнічну спільність і власні... торгові, культурні і державні традиції, що зробило

однорідною психіку чорноморського населення. Проблема у тому, щоб у цій геополітичній і культурній спільності у сучасній течії міжнародних стосунків знайти волю для єдності і динаміки. Навколо Чорного моря має з'явитися політична сила, яка б виказала ініціативу «виявити волю цілого Простору до власного буття як політичної спільноти» і взяла б на себе історичну відповідальність за цей крок. «Хто ж у першу чергу призначений самим Провідінням і історією задля перетворення цієї волі в життя, хто може бути носієм Чорноморської доктрини?.. Україна, воля її народа і маса її края» [5, с. 6].

«Хто володіє Східною Європою, той володіє Євразією і усім світом» – загальновідома теза Маккіндера, за якою міжнародне співтовариство на даному історичному етапі за жодних умов не повинно дозволити Росії досягти домінування в Центральній та Східній Європі. Перед обличчям актуальних загроз країни Міжмор'я мають поєднати зусилля в пошуках спільного знаменника, який об'єднає народи нашого регіону. Таким об'єднуючим фактором може стати безпекова складова БЧС [15].

Основним завданням Балто-Чорноморського союзу за участю України, Польщі, Литви, Латвії та Естонії є розвиток замкненого кола оборонно-промислового комплексу між країнами осі. Співпраця в рамках Балто-Чорноморського геополітичного проекту може мати взаємовигідний ефект, навіть в умовах жорсткої протидії з боку РФ і системного браку коштів на оборонну промисловість [7].

Незважаючи на наявність таких організацій, як НАТО, ОБСЄ, ООН і ЄС, коли Росія, США і Велика Британія не

виконали своїх обов'язків щодо захисту суверенітету України згідно з Будапештським меморандумом 1994 р., жодна з країн Західної Європи не хоче зупиняти силовими методами російську агресію проти України. Східна Європа також ще дуже добре пам'ятає російську «танкову дипломатію» і радянський тиск, тому всі ці країни знаходяться в одній зоні небезпеки. У військовому аспекті Балто-Чорноморський союз зможе перевищити російську збройну потужність і стане стримуючим фактором у планах Росії. Також ядерна зброя може бути створена технологічними центрами країн-учасниць, від яких європейська спільнота більше не матиме права потребувати без'ядерного статусу в умовах власної беззахисності перед Росією.

Коли сьогодні фахівці обговорюють проект Балто-Чорноморського альянсу, то передусім йдеться про безпекові аспекти і мотиви. Але лише одного безпекового аспекту недостатньо для того, щоб проект БЧС був повноцінним і життєздатним. Надзвичайно важливою є також економічна складова реалізації проекту БЧС. Звісно, прибалтійські і причорноморські країни вже співпрацюють у різних сферах економіки на двосторонньому рівні, проте у разі їх входження у БЧС вони отримають можливість здійснювати також багатосторонні великомасштабні економічні проекти [1].

Економічний розвиток Балто-Чорноморського регіону має відбуватися з урахуванням важливої ролі перехрестя шляхів з півночі на південь – від Балтійського моря до Чорного, і з заходу на схід, що включає «шовковий шлях» і співпрацю з країнами, які розміщені вздовж цього шляху. Країни Балто-Чорноморського регіону можуть створити

дуже сильну транзитну систему з транспортування вантажів із Балтійського моря в басейни Чорного, Каспійського та Середземного морів і навпаки.

Україна не може вважатися повноцінною суверенною державою через свою залежність від російських енергоносіїв. Оптимальною відповіддю України на виклики Росії в енергетичній галузі має бути лише продовження послідовної роботи з зміною джерел і маршрутів постачання енергоносіїв до України. Основними способами реалізації цієї мети має бути отримання нафти і газу із Каспійського регіону, Середньої Азії і Близького Сходу.

Для утворення союзу країн Балто-Чорноморського регіону Україна має укласти між країнами-учасниками міжнародний договір, який відповідно до законодавства України може бути ратифікований у парламенті кваліфікованою більшістю голосів від свого конституційного складу або ухвалений під час проведення всенародного референдуму. Крім цього, на конституційному рівні має бути врегульоване питання співвідношення національного і наднаціонального права внесенням до Конституції України норми, що передбачатиме пріоритет міжнародних законів перед національними. Таким чином, в Україні виникла необхідність внести конституційні зміни, що створять необхідні правові передумови для участі України у міждержавному союзу або конфедерації [1].

Незважаючи на те, що Балто-Чорноморський союз наразі не є функціонуючим союзом, Україна та інші країни Балто-Чорноморського регіону мають змогу виступити з ініціативою створення союзу, який матиме змогу базуватися на уроках історії, які отримали

країни-учасниці цього союзу. Цей союз набуває актуальності зараз через неприховану агресію Росії та економічну кризу в Україні.

Балто-Чорноморський союз буде достойною відповіддю на агресивну політику Росії та зможе стати надійним щитом, який розділятиме Європу та Росію, тим самим забезпечувати безпеку європейських країн.

Саме у складі такого сильного союзу Україна зможе відстояти свої державні та національні інтереси на міжнародній арені, стати повноцінним суб'єктом світової політики, вийти з економічної кризи та допомогти українській владі виконати поставлені перед країною завдання.

Якщо мета Міжмор'я – стати стримуючим фактором для Росії, то об'єднання збройних сил, створення спільних військових частин і синхронізація військових доктрин країн-членів є необхідними аспектами. Очевидно, що спільна робота та потенціал країн Міжмор'я дасть можливість забезпечити регіональну безпеку на всіх рівнях. Через те Міжмор'я має всі шанси стати не просто альтернативою, а потужним конкурентом Заходу і євразійським геополітичним проектом.

Таким чином, ідея створення Міжмор'я може стати важливою альтернативою інтеграції для країн Східної Європи за часів кризи таких організацій, як ОБСЄ, ЄС і НАТО. Проект Міжмор'я також розглядається одним із варіантів прогнозу на майбутнє Європейського Союзу. Новий альянс може замінити НАТО і ЄС. Він може, крім того, стати новим етапом для країн Східної Європи до вступу в НАТО і ЄС. З іншого боку, він забезпечить потенціал для розвитку нової форми інтеграції з можливістю стати силовим блоком.

Отже, Балто-Чорноморський союз є перспективним для України в усіх розглянутих аспектах та в подальшому зможе стати потужною опорою для України як чинник європейської інтеграції в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ю. Василевич. Чорноморська концепція Юрія Липи у геополітичній думці України – Одеса: Редакційно-видавничий центр Чорноморського державного університету імені Петра Могили, 2012. – Вип. 166 (том 178). – С. 8–11.
2. Волович О. Балто-Чорноморський Союз: перспективи реалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://bintel.com.ua/uk/article/volodich-balto>.
3. Туряниця І. А. Україна і Литва в системі координат балто-чорноморського співробітництва / І. А. Туряниця // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія». – Вип. 27. – 2011. – С. 207–215.
4. Левик Б. С. Концепція Балто-Чорноморського союзу і пострадянський простір / Б. С. Левик // Аналітично-інформаційний журнал «Схід» (економіка, історія, філософія). – Донецьк: Український культурологічний центр, ТОВ «Східний видавничий дім», 2014. – № 5 (131), вересень–жовтень. – С. 80–84.
5. Шаблій О. І. Академік Степан Рудницький – фундатор української географії. – Львів – Мюнхен, 1993. – 223 с.
6. Володимир Іщук. INTERMARIUM. Балто-Чорноморський союз може стати надійним щитом європейської та євроатлантичної цивілізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bbbc.eu/analiticheskie-materialyi/bezopasnost/intermarium-balto-chornomorskiy-soyuz-mozhe-stati-nadiynim-shhitom-yevropeyskoyi-yevroatlantichnoyi-tsvivilizatsiyi/>
7. Intermarium: a fresh start for an old, vital security project in Eastern Europe? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newslettereuropean.eu/intermarium-vital-security-alternative-eastern-europe/>